

1. Úvod

Již poněkoličtější v řadě vydává Český statistický úřad publikaci Život cizinců v ČR, která doplňuje ročenku Cizinci v České republice. V letošním roce je tato publikace zaměřena na cizince, legálně pobývající v ČR, z pohledu jejich ekonomických a vzdělávacích aktivit.

Publikace je členěna do čtyř kapitol. První z kapitol podává základní přehled o cizincích s povoleným/registrovaným pobytem na území naší republiky podle kategorií pobytu, dále v členění podle pohlaví, státního občanství, účelu pobytu a regionálního rozmístění. Mezi cizince s legálním pobytem v ČR jsou podle zákona č. 326/199 Sb., o pobytu cizinců, ve znění pozdějších úprav, zahrnuti jak občané tzv. třetích zemí, tak občané EU, kteří získali v České republice povolení k trvalému pobytu, občané třetích zemí s dlouhodobými vízy, dlouhodobým pobytem nebo dočasnou ochranou a občané EU a jejich rodinní příslušníci s registrovaným přechodným pobytem. V prezentovaných statistikách jsou rovněž zahrnuti cizinci, kterým byla na území České republiky udělena mezinárodní ochrana (azyl či doplňková ochrana). Údaje týkající se cizinců s platným pobytem u nás jsou získávány z informačních systémů Ředitelství služby cizinecké policie (dále jen ŘSCP).

Druhá kapitola, zaměřená na ekonomickou aktivitu cizinců v ČR, je členěna do dvou subkapitol. První subkapitola pojednává o cizincích v postavení zaměstnance. Synonymum pro tento pojem jsou cizinci evidovaní úřady práce. Druhá podkapitola se pak týká cizinců-držitelů živnostenského oprávnění. Jako synonymum pro tento termín je v textu užíván pojem cizinci s živnostenským oprávněním či cizinci-podnikatelé. Pod pojmem celková zaměstnanost cizinců v ČR se dále v textu rozumí součet platných povolení k zaměstnání cizinců z třetích zemí, zaměstnaneckých a modrých karet cizinců z třetích zemí, počtu cizinců evidovaných krajskými pobočkami Úřadu práce (tj. cizinců z třetích zemí, kteří pro výkon práce v ČR nepotřebují pracovní povolení a cizinců-občanů zemí EU) a počtu cizinců-držitelů živnostenského oprávnění.

První subkapitola týkající se cizinců v ČR v postavení zaměstnanců přináší nejenom aktuální údaje (za rok 2023) v členění podle státního občanství cizince, pohlaví, odvětvové klasifikace ekonomických činností a klasifikace podle postavení v zaměstnání, ale poskytuje i přehled o cizincích evidovaných úřady práce podle vybraných charakteristik za delší časové období (od roku 2010).

Podkapitola týkající se cizinců-držitelů živnostenského oprávnění poskytuje statistiky za rok 2023 v členění podle státního občanství cizince, pohlaví a regionu vydání živnostenského oprávnění cizinci. Obdobně jako předchozí subkapitola, zaměřená na cizince-zaměstnance, přináší i tato část retrospektivní pohled na výše uvedenou skupinu cizinců podle vybraných charakteristik.

Od 1. 5. 2004 mají občané EU/EHP a Švýcarska v ČR volný přístup na trh práce. Ostatní cizinci (tj. občané tzv. třetích zemí) mohou vykonávat na území ČR práci za podmínky, že obdrželi povolení k zaměstnání nebo zaměstnaneckou či modrou kartu, případně kartu vnitropodnikově převedeného zaměstnance v souladu se zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, pokud tento zákon nestanovuje jinak.

Cizinci mohou na území ČR v souladu se zákonem č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů, podnikat stejně jako občané ČR, pokud splní náležitosti dané tímto zákonem a souvisejícími předpisy. Živnostenský zákon umožňuje cizinci na území ČR podnikat

jako zahraniční fyzická osoba (cizinci však mohou zakládat i právnické osoby nebo zřizovat na území České republiky organizační složky svého podniku v zahraničí).

V kategorii cizinců-držitelů živnostenského oprávnění jsou zahrnuti cizinci, kteří získali v České republice živnostenské oprávnění a kterým bylo zároveň uděleno dlouhodobé vízum, dlouhodobý pobyt, zahrnující i status dočasné ochrany, nebo trvalý pobyt. Dále jde o rodinné příslušníky rezidentů s dlouhodobým pobytem nebo osoby s uděleným azylem, doplňkovou ochranou a občany států EU/EHP a Švýcarska a jejich rodinné příslušníky.

Třetí kapitola je rovněž členěná do několika subkapitol a přináší informace o cizincích vzdělávajících se na různých typech škol v České republice. Tato část obsahuje i informace o dětech-cizincích navštěvujících v ČR mateřské školy.

Cizinci mají v České republice v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání stejná práva a povinnosti jako občané České republiky (pokud není zákonem stanoveno jinak). Cizincům náleží právo na vzdělání podle Listiny základních práv a svobod. K předškolnímu, základnímu uměleckému a jazykovému vzdělávání mají za stejných podmínek jako občané České republiky a států Evropské unie přístup osoby, pokud mají na území České republiky právo pobytu na dobu delší než 90 dnů, případně pokud jsou osobami oprávněnými pobývat na území České republiky za účelem výzkumu, pokud jsou azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími dočasné ochrany.

K právním předpisům Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), jimiž se řídí vzdělávání cizinců, patří:

- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, § 20 Vzdělávání cizinců;
- pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty č. j. 21 153/2000-35 (vydáno 4. 6. 2000, účinnost od 1. 7. 2000, uveřejněno ve Věstníku MŠMT ČR č. 7/2000);
- zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (vysokoškolský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Statistiky týkající se vzdělávání cizinců na různých typech škol v ČR vycházejí z evidence Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

